

Gyulafalván, Eissler testvérek Bécs, Wolfner Budapest, Kern Lipót Budapest, Kronberger M. és fiai Budapest, Jiraszek és Krausz Zágráb, Vuk M. és fiai Budapest, Léderer Dávid Budapest, Hirsch és Kleinberg Kolozsvár, Módy Elek Deés, Br. Vay Dénes, Ugron Gábor stb.

A francia szarvasgomba előfordulása hazánkban.

Irta Pölöskey József okl. erdész.

Az 1898. év nyarán Zirczen, mint apátsági erdőgyakornok dr. Hollós László kecskeméti főreáliskolai tanár urral találkoztam, aki Magyarország gombáinak gyűjtése, és tanulmányozása végett kereste fel a Bakonyt. Szívesen beleegyeztem, hogy az apátság erdeiben szabadon járhasson, annnyival is inkább, mert felemlítette, hogy az apátsági erdőktől nem messze fekvő ó-bányai erdőben szarvasgombát talált, a mely iránt magam is nagyon érdeklődtem. Hollós ur egy napi kutatás után, eredménytelenül tért ugyan haza, vége lévén a szünidőnek, nekem azonban mégis sikerült e gombának két fajtát feltalálnom s a talált példányokat tudományos meghatározás végett hozzá el is küldöttem.

Jelen soraimnak célja az, hogy igen tisztelt szak-társaimat, amennyire szerény tehetségemtől telik, ezen hasznos gombával megismertessem és becses figyelmüket arra felhívjam.

A francia szarvasgomba a Tuberaceak családjába tartozó földalatti gombafaj. Eddig mintegy 39 faja ismeretes. Alakjuk gömbölyded vagy szabálytalanul gömbölyű, némely faj alakra nézve hasonlít a burgonyához, sőt sokszor még annál szabálytalanabb példányok is találhatók. Nagy-

ságuk változó, vannak mogyoró-, de vannak ökölnagyságúak, sőt még annál nagyobb példányok is, mint ezt a Bakonyt járó kanászok állítják. Színük fekete vagy vöröses fekete. Felületük bőrszerű s kisebb-nagyobb bibircsekkel van fődve. Belsejük husos, a nedvdus külső bőrnemű köpenytől elválaszthatlan s számos tekervényes üreggel bir. Belső husos részük színe feketés, vagy hamuszürke, illetve ibolyás színű s fehér vagy fekete színű erek szövik át, melyektől márványra emlékeztető erezést kap. Az üregekben fejlődnek a gomba szaporodására szolgáló spórák, melyek száma egy-egy spóratartóban 1—8 között változik. Álakjuk különböző s sokszor csak a sporák különalakuságából határozható meg a gomba faja mikroskop alatt.

A szarvasgomba illata oly erős, hogy friss állapotban a szobában tartani nem lehet, megszáradva szagát nagyrészt elveszti. Ize kellemes és fűszeres. Mint csemegét fogyasztják, részint nagy drágasága miatt, részint pedig, mert a nehéz ételek közé tartozik. Nitrogéntartalma nagy. Hatásáról azt tartják, hogy az emésztést elősegíti és izgató.

A szarvasgomba tenyészetére kedvezők a napos, délnek hajló, mérsékelt lejtőjű hegyoldalak, melyek talaja meszes vagy agyagos, de a mellett porhanyó és televénydus. A világosságot megkivánja s azért teljes zárlatu erdőben nem terem meg, az árnyékosabb helyeken pedig, mint az északi oldalakon és mélyebb fekvésű völgyekben ritkábban hoz termést. Legjobban szereti a gyér tölgyeseket és bükkösöket. A fanem nem oly fontos tenyészetére mint az előbb említett tényezők, mert bár leginkább a tölgy- és bükkerdőben találtaik, de előfordul más lomblevelű erdőben, sőt a fenyőállabokban is, de az utóbbiakban előforduló fajok nagyrészt élvezhetetlenek. Arra nézve, mily koru erdőben hoz a szarvasgomba-telep termést, a

vélemények ketté oszlnak. Dr. Hollós László, ki ezen gombával tüzetesen foglalkozik, azt állítja, hogy 25 évesnél fiatalabb állabokban nem fordul elő, a német irodalomban pedig azt találtam, hogy a 20—25 éves fiatalosok alatt hozza a legnagyobb termést s az öregebb erdőben már csak szórványosan fordul elő. Az itt előforduló 3 faj mind öregebb, 60 évnél idősebb állabokban található, ami Hollós állítása mellett bizonyít. Ez irányban az idő rövidsége miatt nem tudtam bővebb tapasztalatokat szerezni, de hiszem, hogy sikerülni fog ezen kérdést is eldönteni, amit megkönnyít az a körülmény, hogy a szarvasgomba-telep fölött a föld állítólag csupasz, fűtől mentes. Nálunk ezen gombát a kanászok földi kenyér név alatt ismerik, értékéről azonban nincs sejtelmük. Egy kanász állítása szerint a bakony-réde-i erdőben most is nagyobb mennyiségben fordul elő a szarvasgomba, s egy alkalommal egy telepről negyed zsákra valót szedett. Ezen állítást megerősíti Fischl Ferencz ny. apátsági erdőmester is, a ki azelőtt 60—65 évvel a rédei uradalomban lévén alkalmazva, ezen gombát betanított vadászkutyával maga is gyűjtötte és évenként néhány mázsát adott el az uradalomból. Hogy a Bakonyban ez máshol is előfordul, azt a kanászoktól tudom, mert bárhányat kérdeztem a földi kenyérről, mind ismerte s pontosan le tudta írni alakját s tulajdonságait. A kutatásoknál ezek vezetnek leginkább nyomra.

Ugy a gomba, a termés, mint annak myceliuma a föld alatt 5—10 cm. mélységben fejlődik s ha megérett a termés, a földet kissé felemeli. Fehér, penészszerű myceliuma a fák hajszálgököreivel van összeköttetésben s azokból táplálkozik. A gomba telepeket alkot, melyek kezdetben kicsik, de amint a fa növekszik s gyökerei a törzstől távolodnak, azon mértékben terjed a telep is. De

nem csak a fa gyökereit támadja meg, hanem az aljnővényzet, a füvek gyökereit is, sőt ezeket ki is öli. Ez a körülmény eredményezi azután a telep fölött a föld csupaszságát. Hogy a myceliumok a fa gyökerein élősködnek, bizonyítja azon körülmény, hogy a gomba elpusztul, ha a telep fölött a fát levágják.

A szarvasgombát a gyakorlatban két osztályba: az élvezhető és nem élvezhető szarvasgombák osztályába sorozzák.

Az élvezhetők közül hazánkban a következők ismereteseek :

Tuber aestivum Villadini (Nyári szarvasgomba.) Színe kívül fekete, vagy fekete-barna, alakja gömbölyű. Bibercei igen nagyok.

Belseje kávészínű és erezett. Spórái elliptikusak s egy-egy tartóban 1—3 spóra található. Szaga erős és kellemes. Nagyságuk változó, vannak mogyoró-nagyságúak, de vannak a tyuktojásnál nagyobbak is. Találtam a zirczi erdőgondnokság Bajor nevű erdő részében 60—160 éves, továbbá az Ökörmező nevű részben 60—100 éves bükk tölgy, gyertyán és cserből álló vegyes állabokban. Dr. Hollós pedig Ó-Bányán a Kericsér és Borzás nevű erdőrészekben fedezte fel. Az irodalom szerint előző még Sümeghen és Galgócson.

Franciaországban egyike ez a legkedveltebb fajoknak s kilóját 12—24 koronával fizetik.

Tuber excavatum Villadini (Kivájt szarvasgomba). Külsejének színe barnás, kicsi bibercekkel fődött. Belseje sárgás, erezett és üreges. Spórái elliptikusak, sárgásbarnák. Egy-egy spóratartóban rendszeren 2—4 spóra található.

Nagyságra nézve a gubacscsal megegyezik. Értéke az előbbinél kisebb.

Cheiromyces meandriiformis. Villadini (Fehér szarvasgomba). Felülete bőrszínű, színe halvány-barna, nagyságra a burgonyához hasonlít, de annál nagyobb és szabálytalanabb példányok is találhatók. Belseje fehéres. Ezeete sárgás és erősen csavaros. Szaga nem oly erős, mint a többi fajoké, de íze kitűnő. E fajt a Bakonyban eddig nem sikerült felfedeznem, dr. Hollós azonban feltalálta Jablonka mellett, továbbá Cselniken Krassó-Szörény megyében. Állítólag előfordul még Árvamegyében, továbbá Eperjes, Kolozsvár körül és a Székelyföldön.

A szarvasgombát erre betanított disznókkal és kutyaikkal keresik. A disznó kedvező szélben 50—60, a kutya pedig 30—40 lépésről is megérzi. E célra legjobban megfelelnek az uszkárkutyák, habár bármely más kutyaajt is be lehet tanítani.

Fischl Ferencz ny. apátsági erdőmester e célra vadász-kutyát használt. Ugyancsak ő állítja azt is, hogy egy gombavadász, a mint a szarvasgomba keresőket nevezik, a földön négykézláb mászva képes volt megérezni a gomba telepet a földben.

Hogy manapság gyűjtik-e ezen gombát, arról biztos tudomásom mindeddig még nincs.

Franciaország ezen gombából évenként mintegy 6 millió forintot vesz be, ami még egy nemzet háztartásában sem kicsinylendő összeg. Mint erdei mellék használat szépen emelhetné nálunk is az erdőgazdaság jövedelmét ott, ahol előfordul. Az eddigi hiányos kutatásokból is látjuk, hogy hazánk különböző vidékein előfordul és pedig némely helyen állítólag nem csekély mennyiségben.

Soraimat boldogult Szécsi Zsigmond szavaival fejezem be, ki Erdőhasználatában a következőket mondja: «A fennebbiekből mindenki láthatja, hogy az erdőnek a

fán kívül még igen sok és gyakran valóban jól értékesíthető anyaga van, melyet csak kellően ki kell használni. A legtöbb esetben ezen anyagok felhasználása által az erdőtenyésztésnek mit sem ártunk, az erdőbirtokosnak gyakran hasznos, a népnek pedig mindig új kereseti forrást nyújtunk. Buzdítson minket e tekintetben Németország (Franciaország) példája, mely sokszor látszólagosan értéktelen anyagok felhasználásából szép pénzt tud szerezni, s ezt leggyakrabban éppen mi fizetjük meg oly anyagokért, melyek nálunk még nagyobb mennyiségben fordulnak elő, mint ottan. Hogy azonban úgy az erdőpénztár, mint a nép, valamint a közvetítő kereskedő javára új, eddig még nem, vagy nem elég terjedelmesen üzött mellékhasználatokat eredménynyel honosítsunk meg, ahhoz szükséges, hogy azt egyrészt az erdészek a néppel és a közvetítő fa- vagy egyéb kereskedővel megismertessék, másrészt, pedig a kereskedelemmel foglalkozó osztályok ilyen czikknek vevőket, piacokat keressenek. Szorgalmas utánjárásuknak, észszerű nyomozásuknak kell, hogy sikere legyen.

Egyesületi közlemények.

I.

Az Országos Erdészeti Egyesület 1900. évi január hó 20-án tartott rendes választmányi ülésének jegyzőkönyve.

Jelen voltak: Bárány Bányffy Dezső elnök ő exja, dr. Bedő Albert első alelnök, Horváth Sándor második alelnök, Arató Gyula, Csik Imre, Csutor István, Havas Ágoston, Hirsch István, Kallina Károly, Laitner Elek, Nagy Károly, Söltz Gyula, Tavi Gusztáv, Vadászffy Jenő választmányi tagok, Bund Károly titkár és Levitzky Albert pénztárnok.

Csibý Lőrincz, Havas József, Lászlóffy Gábor és Scholz Ottó választmányi tagok elmaradásukat hivatalos elfoglaltságukkal mentik ki.